

ZÁVĚREM

V řadě kapitol byly probrány mnohé podstatné aspekty díla Grahama Greena. Cílem těchto úvah a rozborů bylo především postižení jeho vývoje ideového, který byl sledován nejprve na jeho díle románovém, pozornost však byla věnována i všeobecně opomíjeným žánrům jeho tvorby — povídkám, dramátům a esejistice. Zvláštní kapitoly se zabývaly prvky autobiografickými, juveniliemi a Greenovým trvalým zájmem o africký kontinent (zde jsou dokumentovány měnící se akcenty jeho zájmu o třetí svět). Největší pozornost byla soustředěna na Greenova díla posledních let, jimiž podle našeho názoru jeho dosavadní tvorba vrcholí.

Jak bylo již řečeno v úvodu, jedná se o monografii speciálně zaměřenou a svým způsobem jednostrannou. Angažovanost jsme však chápali poměrně široce, na druhé straně pak angažovanost je v Greenově tvorbě něčím podstatným, ne okrajovým, a proto výsledkem je i tak poměrně reprezentativní obraz autora. Nejvíce zkrátka přišla z pochopitelných důvodů tvorba 40. let. Domníváme se, že právě jistá jednostrannost této studie by mohla korigovat u mnohých vžitý tradiční obraz Grahama Greena. Konečné závěry však není na místě činit — poslední slovo má Greene. A není žádného důvodu k předpokladu, že *Doktor Fischer ze Ženevy* bude jeho dílem posledním.

Až po ukončení této práce nám byly dostupné knihy, které dnes už téměř osmdesátiletý Greene vydal počátkem 80. let. Všechny svým způsobem navazují logicky na ty tendence, které jsme u něho sledovali už v 70. letech.

Jeho druhá autobiografická kniha *Způsoby úniku* (*Ways of Escape*, 1980) navazuje volně na *Kus života*. Sestává povětšinou z věcí, již dříve někde samostatně uveřejněných (předmluvy k románům, eseje, deníkové záznamy, zprávy z cest atd.). Komédie *Velký Jowett* (*The Great Jowett*, 1980) je žánrově blízká hře předcházející (černý humor), pamflet *J'accuse*. *Temná stránka Nice* (*J'accuse. The Dark Side of Nice*, 1982) na konkrétních případech odhaluje moc kriminálního podsvětí na jihu Francie. Nej-

významnější z posledních děl Greenových je nepochybně román *Monsignore Quijote* (*Monsignor Quixote*, 1982). Autor v něm líčí osudy starého samorostlého z pomatenosti podezříváného venkovského kněze, který cestuje po Španělsku starým autem, zvaným Rosinanta, v doprovodu bývalého komunistického starosty obce El Toboso. Jejich vážné i nevážné vedené rozhovory jsou ideovým jádrem knihy.

Pozoruhodným a seriózním příspěvkem k poznání Greenovy osobnosti a jeho názorů je knížka rozhovorů s ním z pera francouzské žurnalistky Marie-Françoise Allain *L'Autre et son double* (1981), která vyšla o dva roky později i v anglickém překladu (*The Other Man. Conversations With Graham Greene*, 1983). Greene se v ní vyjadřuje mj. i k otázkám uměleckým, politickým a světonázorovým. Ani tato knížka nijak nekoriguje námi nastíněný obraz Greena, spíše jej potvrzuje.